

Türkiye’de Üniversite Tercih Sebepleri

Ahmet Selim Koç^[1]

Özet

Bu çalışmada üniversite tercihlerini etkileyen faktörler ekonomi, aile ve üniversitenin imajı olmak üzere gruplandırılarak incelenmiş ve bu kategorilerin öğrencilerin üniversite tercihinde ne derece etkin olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda literatür taraması yapılmış; WhatsApp, Google Formlar gibi çeşitli internet platformlarında anketler düzenlenerek veri toplanmış, bu veriler baz alınarak grafikler oluşturulmuş ve veriler analiz edilmiştir.

1 Giriş

Üniversite tercihi öğrencilerin tüm hayatını belirleyen en önemli kararlardan biridir. Bu tercih öğrencilerin eğitimini aldığı alanda çalışıp/çalışmayacağını, öğrencilerin kişiliğini, gelecekteki muhtemel maddi durumunu belirleyen en önemli faktörlerden biridir, bu sebeple üniversite tercihi öğrenciler için çok daha kıymetli hale gelmiştir. Bu noktada genç yaşlarda kendisine en uygun üniversite seçimini yapmaya çalışan bireyler kendi istek ve ilgi alanları, ekonomik şartları, bulundukları ülkedeki/şehirdeki üniversitelerin akademik durumu ve yapısı gibi çok çeşitli faktörleri göz önünde bulundururlar, nitekim yapılan çeşitli araştırmalar da bize bunu göstermektedir: “Üniversite tercih kriterleri, üniversite adaylarının demografik, sosyokültürel, ekonomik, psikografik özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir.”(Soutar ve Turner (2002: 40). Bu bağlamda bakıldığında, tercih kriterlerinin önemi farklı ülkelerde yapılan çalışmalarca açıklanmıştır. Örnek vermek gerekirse: Soutar ve Turner (2002: 43), “Avusturalya’daki öğrencilerin üniversite tercihinde etkili olan faktörleri önemine göre şu şekilde sıralamıştır: Üniversitede verilen derslerin kazanılmak istenen mesleğe uygunluğu %15, üniversitenin ünü %12, iş bulma ümidi %12, öğretim kalitesi %10, üniversite tipi %9, üniversitenin aileden uzaklığı %8 ve aynı üniversiteyi arkadaşlarının tercih edip etmemesinin %8 oranında etkili olduğunu ifade etmişlerdir.”(Soutar and Turner (2002))

Bu çalışmada yapılan anketler ile elde edilen veriler ile öğrencilerin tercihleri incelenmiştir.

Proje ödevinizde yer alan başlıkların bu metinde yer alan başlıkları kesinlikle içermesi gerekmektedir. Burada kullanılan başlıklar haricinde farklı alt başlıklar da kullanabilirsiniz. Projenizi yazarken bu dosyayı taslak olarak kullanıp içeriğini projenize uyarlayınız.

1.1 Çalışmanın Amacı

Hazırlanan bu projede üniversite öğrencilerinin üniversite kriterlerinin ne olduğu incelenmiş ve bu kriterlerin üniversite tercihinde ne kadar etkili olduğu incelenmiştir. Üniversite seçiminde öğrencilerin dikkate aldığı kriterler, bunların kendi içinde önem derecesi ve bu parametrelerdeki olası olumlu/olumsuz değişikliklerin farklı cinsiyete, yaşa ve sosyo-ekonomik durumlara sahip kişilerin tercihinde nasıl yansıtacağı anlaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu istatistiksel veriler ve kriterler ile doğru üniversite tercihinde bulunmanın bireylerin gözünde ne derece önemli olabildiği ve hangi imkanları beraberinde getireceği sorgulanmıştır.

1.2 Literatür

Literatür bölümünde üniversite tercihlerini etkileyen faktörler 5 başlık altında incelenecektir. Bunlar; a) Ekonomi b) Şehir c) İmaj ve Kurum d) Aile e) Üniversite ve Meslek Seçimi'dir.

Bu başlıklar genel anketimize verilen cevaplar doğrultusunda belirlenmiştir.

a)Ekonomi Bireyler için büyük önem taşıyan yüksek öğretim kurumları; istihdamın artması, kişisel gelişim, kültürel açıdan kalkınma, ekonomik büyüme ve istikrar gibi konular ile toplumun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, öznelde genele doğru bir etki yaratan kurumların ana görevlerinin yanı sıra ekonomik olarak etkileri de azımsanmayacak derece büyüktür. Bu etki 1960'lerden itibaren Avrupa Ülkelerinde 'bölgesel kalkınma' unsuru olarak görülmekle birlikte, bulundukları bölgeleri farklı şekillerde etkileyebileceği beklentileri insanlarda oluşmuş ve yaygınlaşmıştır (OECD, 1982:51). Ekonomik etkenleri oluşturan bu beklentiler dört ana grupta incelenebilir. (Florax 1987:51-55)(Görkemli (2009)): • Gelirin bölgesel dağılımı, bölgenin ekonomik yapısından kaynaklı işgücü ve işgücüne dayalı gelişme gibi beklentiler, • Barınma ve sağlık imkânlarının da dahil olduğu iletişim ve taşımacılık alt-yapısının gelişmesi için beklenen beklentiler, • Yaşam kalitesinin iyileşmesi sonucu artması beklenen kültürel faaliyetlerin yaygınlaşıp çoğalması gibi beklentiler, • Doğumun artıp ölümün azalması sonucu nüfus artışı, eğitime katılma ile birlikte göç eğiliminin azalması gibi eğitimsel ve demografik beklentiler.

b)Şehir Üniversite seçimlerinde üniversiteye ait özelliklerin yanısıra hangi şehirde bulunduğu da göz önüne alınmaktadır. Bu nedenle konunun şehir bazında, bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Üniversite tercihlerine ilişkin yapılan araştırmalar sonucu diyebiliriz ki: büyük oranda üniversitenin bulunduğu şehir veya üniversitenin özellikleri göz önüne alınarak seçim yapılmıştır. Ancak, adaylar için hem üniversitenin konumu hem de özellikleri biribirinden ayrı değerlendirilemeyeceğinden dolayı, bu iki ölçütün bir arada ele alınması büyük önem taşımaktadır. Üniversite çevresinin sosyo-kültürel yapısı, konut imkanları, adayının yaşadığı şehir ile tercih edeceği üniversite arasındaki mesafe, tercih edeceği şehrin mevsimsel ve doğal özellikleri ile birlikte spor imkanları gibi unsurlar bulunduğu bölgenin seçilmesindeki başlıca etkenlerdir(Fırat and Kömürcüoğlu (2015)). Buna ek olarak Cerit vd., (2007) ve Sojkin vd., (2015)'nin çalışmalarında adayın cinsiyeti şehirselle atfedilen önem sıralamasında farklılık yaratabilmektedir(CEYLAN, KÖSE, and AYDIN (2017)).

c)İmaj ve Kurum İmaj zihinde canlandırılan nesne, kavram, durum ve sembollerdir. Kurum veya kişiler arasında birbirleri üzerinde bırakmış oldukları izlenimlerdir. Kurum imajı ise kamuoyunda oluşan olayı, içinde bulunduğu toplumun düşüncelerinde oluşan imgelerin tamamıdır. Akademik saygınlık ve kurum imajda üniversite tercihini etkileyen kriterlerdendir. Üniversite ki öğretim görevlilerinin yayınladıkları makale sayısı, kamuoyu saygınlığı, eğitim kalitesi, üniversite isminin itibarı, mezunlarının iş bulma oranı kurum imajının başlıca öğeleridir. Kelling vd. (2007) Üniversite tercih döneminde dikkate alınan en önemli etkenin akademik saygınlık olduğunu belirtmiştir. Soutar ve Turner (2002) da akademik saygınlığı üniversite seçiminde “kalite” faktörünü dahil ederek, bunun tercihi etkileyen temel etmenlerden biri olduğunu söylemiştir. Baker ve Brown (2007) kurum imajının üniversite seçim sürecinde önemli faktörlerden biri olduğunu İngiliz üniversitelerinin olumlu imajının öğrencileri seçim sürecinde etkilediğini ortaya koyarak göstermiştir.(Akar (2012)) Son dönemlerde Türkiye’de altyapısı hazırlanmadan her ile bir üniversite açılması, bunun yamı sıra çok önceden kurulsaydı bile fiziki altyapısı tamamlanmamış üniversitelerin bulunması, üniversitenin sahip olduğu kampüsün ve bu kampüsün içinde ki sosyal alanlar üniversitenin tercihinde etkili olabileceği düşünülebilir. Nitekim öğrencinin modern derslik, fiziki altyapı, sosyal kampüsü seçmesi daha olasıdır. (Absher ve Crawford,1996). Lin (1997) Hollanda’da kampüsdeki öğrenci yaşamı, modern binalar, uluslararası öğrenci yapısı gibi değişkenlerin öğrencilerin üniversiteyi tercih nedenlerinden olduğunu ileri sürmüştür. (Akar (2012)) Üniversitenin öğrencilerine burs, staj, değişim programları ile yurt dışında eğitim sağlaması, mezuniyette uluslararası diploma sağlaması ve iş bulma konusunda yardımcı olması tercih sürecini olumlu etkiler. Paulsen (1990) ve Murray vd. (1997) üniversite tercihinde mezuniyet sonrası iş bulma olanaklarının ve olanaklara ulaşmada üniversitenin yardım faaliyetlerinin öğrencilerin tercihlerini etkilediğini göstermiştir. (Akar (2012)) Türkiye’de genellikle devlet üniversitelerinin reklam verme gibi alışkanlıkları yoktur. Kar amacı gütmedikleri için kontenjan doldurma gibi sıkıntısı da yoktur. Fakat son zamanlarda devlet üniversiteleri de tıpkı vakıf üniversiteleri gibi reklam verip itibarlarını arttırmaya başarılı öğrencilere burs olanakları sağlayıp öğrenci profilini daha iyi hale getirmeye çalıştığı gözlenmektedir. (Akar (2012))

d)Aile Öğrencilerin üniversite tercihlerinde pek çok etmen bulunmaktadır. Finansal durum, tercihler, aile baskısı, hayaller. Peki aile baskısı tercihlerde ne kadar etkili? Özellikle de bizim gibi aile bağlarının ve aile otoritesinin güçlü olduğu bir toplumda. Peki üniversite tercihlerinin önemi nereden geliyor? Bu soruya hangi mesleği yapıyorsunuz ve hangi bölümden mezun oldunuz gibi karşı soru cümleleri ile cevap vererek konuyu daha netleştirebiliriz. Üniversiteler yapacağımız meslek üzerinde doğrudan etkili. Haliyle meslek seçimi için üniversite de önemli bir hale geliyor. Bu önem üniversitenin sosyal statüsü, mezunların başarı oranları ve benzeri şeyler ile gerek bölüm gerek hangi üniversite olacağı ile doğrudan önemli bir hale geliyor. Bireyler meslek seçimlerini 17-23 yaş aralığında yapıyor tam da üniversiteye başlayacakları zaman diliminde. Ve çoğunlukla bu zaman diliminde bireyler halen aile kontrolünde ve baskısı altında yaşarlar. Yani kendi düşünceleri sonrasında ilk etkilenecekleri şey aileleridir. Pek çok genç üniversite tercihleri sırasında kendi kararlarını verirken belli bir grup direkt aile etkisinde seçimler yapıyor. Elçin Kılıç’ın araştırmasında cinsiyete bağlı olarak baskının oranının da değiştiğini görüyoruz.Toplumsal yapı ölçüsünde kadınlara daha baskın bir aile etkisi görülürken erkekler için daha özgür modeller çiziliyor.Mustafa Çoşar ve Elçin Kılıç’ın araştırmalarında görüyoruz ki düşükte olsa aile baskısı üniversite tercihlerinde etkili.(ÖZGELDİ

and KILIÇ (2019)) / (Coşar (2016))

e) Üniversite ve Meslek Seçimi Çoğu kişi çocukluğundan itibaren gelecekte hangi meslekte olacağını düşünmekte ve gelecek için planlar yapmaktadır. İlk başlarda tamamıyla hayali olan bu durum, zamanla daha gerçekçi olmaktadır. Meslek seçimi hem kişisel hem de toplumsal olarak çok ciddi bir konu olmasına rağmen, Türkiye’de hala meslek tercihi büyük ölçüde tesadüflere bağlıdır. Fakat üniversite veya meslek tercihi sırasında bireylerin rastgele yapacağı tercih ile bütün hayatlarını olumsuz etkileyen sonuçlarla karşılaşabilir. Bu yüzden tercih aşamasında kendi özelliklerini bilerek, özelliklerine uygun tercih olmasına dikkat etmelidir. (KİTABI (2016)). Gençlerin, meslek seçiminde de üniversite tercihlerinde de aynı sorunlarla karşılaşması muhtemeldir. Örneğin, tercih edilecek üniversitenin ikamet alanına yakınlığı, coğrafi konumu, mezuniyet sonrası iş alanlarına yakınlığı, üniversitenin içerisinde bulunduğu şehrin sosyoekonomik düzeyi, ulusal ve uluslararası alandaki tanınırlığı, üniversiteler arası başarı sıralaması, fiziki yerleşkesi ve çevre düzenlemesi, barınma olanakları ve maliyetleri, ulaşım ücretleri, burs olanakları, sosyal ve kültürel etkinlikler vb. gibidir. (Kazi and Akhlaq (2017)) Herşeye rağmen teknolojide ki gelişme sayesinde gitmek istedikleri üniversite hakkında tüm bilgilere ulaşabilmektedir. (KİTABI (2016))

2 Veri

Proje çalışmamızda alt başlıkların anketleri farklı tarzlarda yapılmıştır. Sosyal medya platformları, google anketler ve yüz yüze soru cevap şeklinde yanıtlar toplanmıştır.

- Alt başlıkları belirlemek için yapılan genel ankete liseli ve mezun öğrencilerden 87, üniversiteli öğrencilerden 74 kişi olmak üzere toplamda 161 öğrenci katılmıştır.(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileri tarafından cevaplanmıştır.)
- Ekonomik düzeye göre tercih farklılıklarını belirlemeyi amaçlayan ankete katılımcıların %38.1’i kadın, %61.9’u erkek olmak üzere 84 kişi katılmıştır.
- Şehir, İmaj ve Aile bölümlerinin anketine 51 erkek ve 78 kız olmak üzere toplam 129 öğrenci katılmıştır. (Katılımcıların % 86’sı lisans öğrencisidir). Yaş ve bireysel gelir özet istatistikleri tabloda gösterilmiştir.
- Anketimizde 1 en düşük puanı ifade eder.

Ankete katılan bireylere üniversite tercihlerinde etkilendikleri faktörler ekonomik, ailevi, şehirselsel ve imajsal açıdan sorulmuş yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim durumu gibi faktörlerle farklılık açıklanmaya çalışılmıştır.

- 1) Öğrencilere genel olarak etkilendiği faktörler sorulduğunda üniversiteli öğrencilerin iş bulma faktöründen liseli ve mezun öğrencilere göre daha fazla etkilendiği görülmektedir. ‘Yaşadığım şehirde olması’ seçeneği de liseli ve mezun öğrencilere göre az önem

taşıırken, üniversiteli öğrencilerde önemli bir etken olmuştur. Bazı öğrencilerin yaptıkları şehir tercihlerinden olumsuz etkilenmeleri bu faktörün önemini artıran nedenlerden biridir.

- 2) Üniversitenin imajının öğrenciler için önemini 10 üzerinden puanlayınız dediğimizde ağırlıklı olarak 7- 10 arası puanlama skalasının seçildiği görülüyor ki bu oldukça yüksek bir oran. Bu sonuçlarda üniversitenin imajının hem kadınlar hem erkekler için ciddi bir önem taşıdığı görülürken kadınların üniversitenin imajını erkeklere kıyasla daha fazla dikkate aldığı söylenebilir ancak anketteki kadın katılımcı sayısının daha fazla olduğu da unutulmamalıdır.
- 3) Anket cevaplarına göre ‘yabancı dil’ imkanlarının üniversite tercihinde öneminin fazla olduğu görülmektedir. Günümüz küreselleşen iş dünyası dinamiklerinde yabancı dil bilmenin mesleki yetkinlik açısından önemi gün geçtikçe artarken bu sonuçlar şaşırtıcı olmamıştır.
- 4) Yurt dışına çıkabilme olanaklarına kadınlar yüksek oranlarda dikkat etmektedir. Erkeklerin çoğunluğu ise orta derecede önemli olduğunu söylemişlerdir. Bu durumu özellikle geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde kadınların kariyer yapabilme olanaklarını erkeklere kıyasla daha düşük gördüklerinde yurt dışı olanaklarını değerlendirme fikrinin önem kazanmasına bağlayabiliriz.
- 5) Ankete göre üniversitenin akademik kadrosunun öneminin fazla olduğu söylenebilir. Kadınların yaklaşık %85’ i 5 üzerinden 4 veya 5 önem derecesi verirken, erkeklerin yaklaşık %71’i 4 veya 5 vermiştir.
- 6) Erkeklerin yaklaşık yarısı üniversite isminin toplumdaki statüyü etkilediğini düşünürken kadınlarda bu oran yaklaşık %68’ dir. Kadınlar üniversite isminin bireyi daha fazla öne çıkaracağını düşünmüş olabilir.
- 7) %100 burslu vakıf üniversitesi dahi olsa yemekhane ücretleri, sosyal olanaklar ve çevre ekonomik kaygı oluşturmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin devlet üniversitesi seçme eğilimlerini inceledik. Düşük gelirli ve orta gelirli öğrencilerin neredeyse hepsi devlet üniversitesi seçme eğiliminde. Yüksek gelirli öğrencilere baktığımızda yarısından biraz fazlası tercihlerini devlet vakıf diye ayırmadıklarını gösteriyor.
- 8) Barınma ücretlerinin yüksek olmasından dolayı öğrencilere üniversitenin ailelerinin bulunduğu şehirde olmasının üniversite seçimini etkileyip etkilemediğini sordüğümüzda düşük gelirli öğrencilerin büyük bir kısmı tercihlerinde etkili bir faktör olduğunu belirtirken, orta gelirli öğrencilerde bu durum yarıyarıya kadar düşüyor. Yüksek gelirli öğrenciler ise bu teklife sıcak bakıyor.
- 9) Öğrenciler büyük bir kısmı gitmek istedikleri Üniversite hedefini sınav sonuçları açıklandıktan sonra koymuştur.
- 10) Ailenin şehir içi veya dışı tercihinin erkeklere göre kızlar üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir ancak yine de genel olarak sınırlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

3 Yöntem ve Veri Analizi

4 Sonuç

Öğrencilere üniversite seçimleri için etkilendikleri faktörleri sorduğumuzda en çok verilen cevaplar şunlardır; hayal ettiğim üniversite olması, puanıma uygun olması, devlet üniversitesi olması, istediğim bölüm bazında kaliteli bir eğitim verilmesi, akademik kadro, üniversitenin tanınırlığı, imajı, istediğim dilde eğitim imkanı sunması, aile yönlendirmesi, yaşadığım şehirde olması, iş bulma konusunda katkısı

*Önceki paragrafta faktörlerin incelenen makalelerde de kendine yer bulduğu görülmektedir.

Üniversite tercihlerini etkileyen faktörler öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda ekonomik etkenler, ailevi etkenler, şehir etkeni ve imaj etkeni olmak üzere 4 ana başlık altında toplanmıştır. Yapılan çizgi grafikleri ile cinsiyet ,gelir ve eğitim durumuna göre tercihlerdeki farklılık durumu gösterilmeye çalışılmıştır. Gelir durumuna göre etkilenen faktörlerdeki anlamlı farklılık anova testi ile de desteklenmiştir. Öğrencilerin ekonomik durumu iyileştikçe parasal faktörlerden etkilenme miktarının ciddi şekilde azaldığı gözlemlenmektedir. Öğrencilerin ailelerin bulunduğu şehirde yaşayıp yaşamama isteğine bakıldığında bu etken liseli ve mezun öğrencilere göre az önem taşıırken, üniversiteli öğrencilerde önemli bir etken olmuştur. Bazı üniversiteli öğrencilerin yaptıkları şehir tercihlerinden olumsuz etkilenmeleri bu faktörün önemini artıran nedenlerden biridir. Öğrencilerin cevaplarına baktığımızda %73,9 luk bir kısım üniversitenin büyükşehir de olmasının önemli bir faktör olduğunu söylemiştir buna rağmen [TÜMA] tarafından yapılan araştırmada da bazı büyükşehirler öğrenciler tarafından bekleneni karşılayamamıştır. Bunun sebebi öğrencilerin yüksek beklentilerle yaptığı şehir tercihlerinde istediklerini bulamamasıdır.

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmının gitmek istediği üniversite hedefini sınav sonuçları açıklandıktan sonra koymaları öğrencilerin genelinin puanlarına göre hedef koyduğunu göstermektedir.

İmkanlar dahilinde çeşitlilik yelpazesi dar olan çalışmamızın katılımcı sayısı arttırılırsa verilerin güvenilirliği ve tutarlılığı daha iyi konuma gelecek, üniversite tercihlerini etkileyen faktörler çalışması daha doğru ve güvenilir sonuçlar elde etmemizi sağlayacaktır.

Taslakta bu cümleden sonra yer alan hiçbir şey silinmemelidir.

5 Kaynakça